

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

Esas Sayısı : 2025/89

Karar Sayısı : 2025/243

Karar Tarihi : 26/11/2025

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Çanakkale 2. İdare Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU: 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 21/1/2010 tarihli ve 5947 sayılı Kanun'un 10. maddesiyle değiştirilen ek 33. maddesinin birinci fıkrasının üçüncü cümlesinin Anayasa'nın 2., 18. ve 35. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi talebidir.

OLAY: Nöbet ücretinin ödenmesi talebiyle yapılan başvurunun reddine ilişkin işlemin iptali talebiyle açılan davada itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKMÜ

Kanun'un itiraz konusu kuralın da yer aldığı ek 33. maddesi şöyledir:

“*Ek Madde 33 – (Ek: 23/2/1995 – KHK-547/10 md.; Değişik: 21/1/2010 - 5947/10 md.)*

Yataklı tedavi kurumları, seyyar hastaneler, ağız ve diş sağlığı merkezleri, aile sağlığı merkezleri, toplum sağlığı merkezleri ve 112 acil sağlık hizmetlerinde haftalık çalışma süresi dışında normal, acil veya branş nöbeti tutarak, bu nöbet karşılığında kurumunca izin kullanmasına müsaade edilmeyen memurlar ile sözleşmeli personele, izin suretiyle karşılanamayan her bir nöbet saati için (nöbet süresi kesintisiz 6 saatten az olmamak üzere), aşağıda gösterilen gösterge rakamlarının aylık katsayısı ile çarpılması sonucu hesaplanacak tutarda nöbet ücreti ödenir. (Ek cümle: 2/1/2014 - 6514/10 md.) Bu ücret yoğun bakım, acil servis ve 112 acil sağlık hizmetlerinde tutulan söz konusu nöbetler için yüzde elli oranında artırılmıştır. Ancak ayda aile sağlığı ve toplum sağlığı merkezlerinde 60 saatten, diğer yerlerde ve hiçbir şekilde 130 saatten fazlası için ödeme yapılmaz. Bu ücret damga vergisi hariç herhangi bir vergi ve kesintiye tabi tutulmaz.

(Değişik tablo: 27/3/2015-6639/10 md.)

	Gösterge
a) Eğitim görevlisi, başasistan, uzman tabip	150
b) Tabip, tıpta uzmanlık mevzuatında belirtilen dallarda, bu mevzuat hükümlerine göre uzmanlık belgesi alan tabip dışı personel, aynı dallarda doktora belgesi alanlar	135
c) Diş tabibi ve eczacılar	120
ç) Mesleki yükseköğrenim görmüş sağlık personeli	90
d) Lise dengi mesleki öğrenim görmüş sağlık personeli	75
e) Diğer personel	55

Bu madde hükmü, üniversitelerin yataklı tedavi kurumlarında çalışan ve 4/11/1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 50 nci maddesinin (e) bendi kapsamında bulunanlar ile yataklı tedavi kurumlarında çalışan ve 11/4/1928 tarihli ve 1219 sayılı Kanunun ek 14 üncü maddesinin dördüncü fıkrası kapsamında bulunanlar hakkında da uygulanır.

İcap nöbeti tutan ve bu nöbet karşılığında kurumunca izin kullanmasına müsaade edilmeyen memurlar ile sözleşmeli personele, izin suretiyle karşılanamayan her bir icap nöbeti saati için, icap nöbeti süresi kesintisiz 12 saatten az olmamak üzere, yukarıda nöbet ücreti için belirlenen ücretin yüzde 40'ı tutarında icap nöbet ücreti ödenir. (İptal cümle: Anayasa Mahkemesinin 25/1/2023 tarihli ve E.: 2022/97; K.: 2023/13 sayılı Kararı ile)

Bu madde uyarınca yapılacak ödemeler, döner sermayesi bulunan kurumlarda döner sermaye bütçesinden karşılanır.”

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Kadir ÖZKAYA, Hasan Tahsin GÖKCAN, Basri BAĞCI, Engin YILDIRIM, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ, İrfan FİDAN, Kenan YAŞAR, Muhterem İNCE, Yılmaz AKÇİL, Ömer ÇINAR ve Metin KIRATLI'nın katılımlarıyla 27/3/2025 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

2. Başvuru kararı ve ekleri, Raportör Hilal YAZICI tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu kanun hükmü, dayanan Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Anlam ve Kapsam

3. 657 sayılı Kanun'un 101. maddesinin birinci fıkrasında, günün yirmi dört saatinde devamlılık gösteren hizmetlerde çalışan devlet memurlarının çalışma saat ve şekillerinin kurumlarınca düzenleneceği belirtilmiştir.

4. Anılan Kanun'un ek 33. maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesinde yataklı tedavi kurumları, seyyar hastaneler, ağız ve diş sağlığı merkezleri, aile sağlığı merkezleri, toplum sağlığı merkezleri ve 112 acil sağlık hizmetlerinde haftalık çalışma süresi dışında normal, acil veya branş nöbeti tutarak, bu nöbet karşılığında kurumunca izin kullanmasına müsaade edilmeyen memurlar ile sözleşmeli personele, izin suretiyle karşılanamayan her bir nöbet saati için (nöbet süresi kesintisiz altı saatten az olmamak üzere), söz konusu fıkra da belirtilen gösterge rakamlarının aylık katsayısı ile çarpılması sonucu hesaplanacak tutarda nöbet ücretinin ödeneceği hükme bağlanmıştır.

5. Fıkranın ikinci cümlesinde de bu ücretin yoğun bakım, acil servis ve 112 acil sağlık hizmetlerinde tutulan söz konusu nöbetler için yüzde elli oranında artırımlı olarak ödeneceği belirtilmiştir.

6. İtiraz konusu üçüncü cümlede ise nöbetler için aile sağlığı ve toplum sağlığı merkezlerinde ayda 60 saatten, diğer yerlerde ve hiçbir şekilde 130 saatten fazlası için ödeme yapılmayacağı belirtilmiştir.

7. Kanun'da, nöbetlerin süresine ilişkin olarak bir üst sınır öngörülmemiştir. Kanun kapsamında nöbet karşılığında öncelikle kişiye izin kullanılması, bunun mümkün olmaması hâlinde ise ücret ödenmesi öngörülmüştür.

8. Kural ise karşılığı ücret olarak ödenecek nöbet süresini aile sağlığı ve toplum sağlığı merkezlerinde aylık 60 saat, diğer yerlerde aylık 130 saat ile sınırlandırmıştır. Dolayısıyla ilgili birimlere göre aylık 60 saat veya 130 saati aşan nöbetlerde ücret ödenmediği gibi bunun alternatifi olarak izin kullanılması da söz konusu değildir.

B. İtirazın Gerekçesi

9. Başvuru kararında özetle; itiraz konusu kuralla, ilgili sağlık personelinin tuttuğu nöbete ilişkin olarak yapılacak ücret ödemesinin belirli bir süreyle sınırlandırıldığı, bu süre üzerinde nöbet tutulsa dahi sağlık personeline buna ilişkin bir ücret ödenmeyeceğinin öngörüldüğü, bu durumun hukuk devleti ilkesini, zorla çalıştırma yasağını ve mülkiyet hakkını ihlal ettiği belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2., 18. ve 35. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

C. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

10. Anayasa Mahkemesi 25/1/2023 tarihli ve E.2022/97, K.2023/13 sayılı kararında, 657 sayılı Kanun'un ek 33. maddesinin üçüncü fıkrasının, ücretlendirilebilecek toplam icap nöbeti süresini aylık 120 saatle sınırlandıran ikinci cümlesini Anayasa'nın 18. maddesine aykırı olarak iptal etmiştir.

11. Anılan kararda, alanında uzman olan kişilerin mesleklerinin icrası sırasında sosyal dayanışma anlayışının bir gereği olarak birtakım hizmetlerle yükümlü kılınmasının, uzmanlık alanlarıyla ilgili olmak ve aşırı külfet yüklememek kaydıyla zorla çalışma veya angarya olarak değerlendirilemeyeceği ancak bu şekilde çalışma zorunluluğu getirilen (uzman) kişiye ölçüsüz külfet yüklenmesi durumunda Anayasa'nın 18. maddesinin sınırlarının aşıldığı sonucuna varılabileceği, ölçüsüz bir külfet yüklenip yüklenmediğinin tespitinde ise kişilere ücret ve benzeri menfaatlerin sağlanıp sağlanmadığı ve yapılması zorunlu kılınan hizmetin mesleki gelişim ve kariyerlerine bir katkısının bulunup bulunmadığı hususlarının gözönünde bulundurulması gerektiği belirtilmiştir (AYM, E.2022/97, K.2023/13, 25/1/2023, § 14).

12. Bu kapsamda ilk olarak icap nöbetinin, statü hukukuna tabi olarak çalışan kamu görevlilerinin, bulundukları statünün gereği olarak yerine getirdikleri bir görev olması nedeniyle makul kabul edilebileceği, nöbet tutacak kişilerin; mesai saatleri dışında, gece boyunca ve hafta sonlarında görev icabı çağrılacaklarının kendileri açısından öngörülebilir olduğu, bu hizmetlerin memurların ve sözleşmeli personelin mesleki faaliyetlerinin kapsamı dışında olduğunun söylenemeyeceği tespitinde bulunulmuştur (AYM, E.2022/97, K.2023/13, 25/1/2023, § 18).

13. Söz konusu kararda, sağlık hizmetlerinin acil durumlarda bile kesintisiz bir biçimde yürütülmesi gerekli hizmetlerden biri olarak Anayasa'nın 56. maddesinin devlete yüklediği pozitif yükümlülükler kapsamında olduğu, sağlık çalışanlarının icap nöbeti tutma

ödevi altında bulunmasının kendi başına Anayasa'nın 18. maddesine aykırı olmadığı değerlendirilmekle birlikte bu hizmetlerin sağlık çalışanlarının dinlenme hakkının ortadan kaldırılması pahasına yürütülmemesi gerektiği, zorlayıcı nedenlerin varlığı hâlinde getirilen nöbet yükümlülüğünün, kişilerin dinlenme hakkının ihlal edilmesinin doğurduğu sonuçların kendilerine uygun bir ücret ödenerek telafi edilmesinin, amaçlanan kamu yararı ve sağlık personelinin menfaatlerinin dengelenmesi bakımından uygun bir yol olarak görülebileceği ifade edilmiştir. Bu bağlamda sağlık çalışanlarının yükümlü tutulacağı icap nöbetine bir üst sınır getirmeyen ve söz konusu sınırın zorunlu hâllerde aşılması hâlinde bu fazla çalışmayı telafi edecek bir ücretin ödenmesini de güvence altına almayan hükmün, Anayasa'nın 18. maddesinin gerekliliklerini karşılamadığı ve sağlık çalışanlarına orantısız bir külfet yüklediği, bu kapsamda Anayasa'nın 18. maddesine aykırı olduğu sonucuna varılmıştır (AYM, E.2022/97, K.2023/13, 25/1/2023, §§ 22-24).

14. İtiraz konusu kuralla da çeşitli sağlık kuruluşları itibarıyla ancak belirli saatlere kadar tutulan nöbetler bakımından ücret ödeneceği, bu sürelerin üzerinde nöbet tutulmasının gerekli olması durumunda ücret ödenmeyeceği öngörülmektedir. Bu hâliyle kuralın Anayasa'nın 18. maddesinin gerekliliklerini karşılamadığı ve sağlık çalışanlarına orantısız bir külfet yüklediği anlaşılmaktadır. Bu itibarla kural yönünden Anayasa Mahkemesinin anılan kararından ayrılmayı gerektirir bir husus bulunmamaktadır.

15. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 18. maddesine aykırıdır. İptali gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 2. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 18. maddesi yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kural, Anayasa'nın 18. maddesine aykırı görülerek iptal edildiğinden Anayasa'nın 35. maddesi yönünden ayrıca incelenmemiştir.

IV. HÜKÜM

14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 21/1/2010 tarihli ve 5947 sayılı Kanun'un 10. maddesiyle değiştirilen ek 33. maddesinin birinci fıkrasının üçüncü cümlesinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE 26/11/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili
Basri BAĞCI

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
İrfan FİDAN

Üye
Kenan YAŞAR

Üye
Muhterem İNCE

Üye
Yılmaz AKÇİL

Üye
Ömer ÇINAR

Üye
Metin KIRATLI